

הגות וחינוך

הרב קלמן מאיר בר

"ברב בישר – ברב בישרהו"

עיון בסוגיית חטאו של משה

א. חטאו של משה

פרשת חטאו של משה במי מריבה היא אחת הפרשיות העלומות בתורה. רב בה הסתום על המפורש, וכדברי העקידה בפרשה זו: "הרי שולחן הרי בשר והרי סכין ואין פה לאכול"¹, שכן בעוד שמבואר בתורה עונשם של משה ואהרן: "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם"², הרי אינו מפורש בתורה במה היה חטאם שלא קידשו שם שמים, והמפרשים הרבו לפרש עניין החטא כל אחד לפי דרכו הוא³.

רשיי פירש את החטא:

"לפי שלא נזהר המקום להכותו, אלא ודברתם אל הסלע, והמה דצרו אל סלע אחר ולא הוציא, אמרו שמה צריך להכות כבראשונה שנאמר והכית צור" (שמות י"ז, ו)⁴. ובעקבות כך נענשו "יען לא האמנתם בי להקדישני... לכן לא תביאו את הקהל הזה". "שאילו דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום קל וחומר אנו"⁵.

הרמב"ן הקשה על פירושו של רשיי שלפני החטא היה שהכה את הסלע במקום לדבר אליו:

"כי מאחר שצוה קח את המטה יש במשמע שיכה בו ואילו היה רצונו בדיבור בלבד מה המטה הזה בידו... ואין הנס גדול בדיבור יותר מההכאה כי הכל שוה אצל הסלע"⁶.

1. קדושין מו, ע"א.

2. במדבר כ', יב.

3. ראה אה"ח שסיכם שם עשרה פירושים בזה.

4. רשיי במדבר כ', יא.

5. רשיי שם, יב.

6. רמב"ן שם, ז.

ומלבד זאת יש להבין, וכי משה רבנו חלילה לא הבין את דברי הקב"ה שצויה לו "ודברתם אל הסלע" והיאך הכה את הסלע.

זאת ועוד, בעוד שרש"י פירש את החטא כאן בזה שהכה ולא דיבר, הרי בפרשת מתאווים הזכיר רש"י את חטא מי מריבה ופירושו במה שאמר "שמעו נא המורים": "ואיזו קשה (הלאן ובקר ישחט), או שמעו נא המורים, אלא לפי שלא אמר צרכים חסוך לו הכמוז ולא נפרע ממנו, וזו של מריבה היתה בגלוי".⁷

וכן רש"י בפירושו למסי' סנהדרין⁸ כתב על מי מריבה:

"שנעון שאמר שמעו נא המורים נענש ולא נכנס לארץ ישראל".

יתרה מכך, המעיין בתרגומו של יונתן בן עוזיאל בפרשת מי מריבה⁹ יראה שהקב"ה נתן לו את האפשרות להכות בסלע שכן כך תרגם:

"סב ית חוטר נסיה וכנש ית כנישתא אנת ואהרן אחוך ותומוך תריכוך ית כיפא בשמא רבא ומפרשא, כד הינון חמין ויתן מוהי ואין יסרב לאפוקי מוהי מחי אנת לחודך ביה בחוטרא דבידך ותהנפק להון מיא מן כיפא וישקי יש כנישתא ויש בעירהון".

[ובתרגום לעברית: קח את המקל הניסי וכנס את העדה אתה ואהרן אחיך, ותשביעו שניכם את הסלע בשמי הגדול והמפורש כאשר הם מסתכלים ויתן מים, ואם יסרב להוציא, הכה אתה לבדך בו במקל שבידך ותוציא מים מן הסלע ותשקה את העדה ואת בעירם].

ומעתה לפירוש זה כל החטא הינו רק במה שלא הקדים הדיבור להכאה. ואם כך הדבר, עוד יותר מעורר תמיהה שבעוון כך נענש "לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ".

דומה שעל מנת להבין את חטאו של משה לפירוש רש"י נקדים את דברי הרמח"ל במסילת ישרים¹⁰ בהגדרת רועי ישראל ותפקידם:

"...כי אין הקב"ה אוהב אלא למי שאוהב את ישראל, וכל מה שאדם מגדיל אהבתו לישראל גם הקב"ה מגדיל עליו ואלה הם הרועים האמיתיים של ישראל שהקב"ה חפץ בהם הרבה, שמוסרים עצמם על צאנו, ודורשים ומשתדלים על שלומם וטובתם בכל הדרכים, ועומדים תמיד בפרץ להתפלל עליהם לבטל הגזירות הקשות, ולפתוח להם שערי הברכה, הא למה זה דומה? לאב שאינו אוהב שום אדם יותר ממי שהוא רואה שאוהב את בניו אהבה נאמנת, והוא דבר שהטבע יעיד עליו..."

הן כך חז"ל מפרשים את סירובו של יונה ללכת לנינוה בשליחות ה', שכן ידע יונה כי הגויים קרובי תשובה, ואם יבא להם אכן יחזרו בתשובה, או, אז יתעורר ח"ו קטרוג על כלל ישראל שהגויים ממהרים לשוב בתשובה מעם ישראל:

7. רש"י במדבר י"א, כב, ועיין ברא"ם שהקשה כן ותירץ שצריך לומר שמדרשים חלוקים הם.

8. דף קא, ע"ב, ד"ה על מי מריבה, ועיין מהרש"א מסי' סוטה דף יב, ע"ב בחא"ג שהעיר כן.

9. במדבר כ', ט.

10. פרק י"ט.

"את מוצא בשעה שאמר לו הקב"ה קום לך אל נינוה וכו' אמר יונה יודע אני שהגויים קרובי תשובה הם והריני הולך ומתנבא עליהם והם עושים תשובה והקב"ה בא ופועל משונאיהם של ישראל (מישראל) מה עלי לעשות – לברוח"¹¹.

יונה מסר עצמו על צאנו "יונה תבע כבוד הבן ולא כבוד האב שנאמר: "ויקם יונה לברוח"¹², אך הקב"ה חפץ דווקא באלה שמוסרים עצמם על צאנו, ובעוד אליהו תבע כבוד הרב ולא כבוד הבן שנאמר: "קנא קנאתי לה' אלקי צבאות"¹³, ומה עלה לו: "ויאמר ה' אליו לך שוב לדרכך מדברה דמשק... ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיך... שאי אפשי בנבואתך"¹⁴, ואילו יונה שתבע כבוד הבן, ולא תבע כבוד האב מה עלה לו, "ויהי דבר ה' אל יונה שנית לאמר"¹⁵, דווקא בו ביונה בחר הקב"ה להמשיך לנבא – אלה הם הרועים האמיתיים שהקב"ה חפץ בהם הרבה¹⁶. וכמו כן אמרו חז"ל¹⁷ על אהרן כאשר בונה את העגל, ומה רואה אהרן לעשות עגל זהב.

"וירא אהרן מה ראה? אמר אהרן אם בונין הן אותו הסרחון נתלה

בהן, מוטב שיתלה הסרחון בי ולא בישראל".

מוכן אהרן שיקרא שהוא אשר בנה ויצר את עגל הזהב, ובלבד שלא יהא חלילה קטרוג על כלל ישראל. וכן כתב בספר "נועם אלימלך"¹⁸:

"אלא נראה בודאי חלילה לו לאיש האלקים שלא לעשות רצון הבורא ברוך הוא, אלא שדרך הצדיק תמיד לחזור אחר טובות ישראל, ואף שנראה לו איזה דבר קצת עבירה בעשותו הדבר ההוא, אך שיהיה לטוב ישראל עשהו, ויקבל עליו אף להיות בגיהנום עבורם, כי כל תשוקתו להטיבם".

ומעתה ניתן לבאר את מהות חטאו של משה, רעיא מהימנא, אכן מאותו הטעם שיונה בורח שחלילה לא יצא מחמתו קטרוג על כלל ישראל וכנ"ל. ומאותו הטעם שאהרן בונה את עגל הזהב, מאותו הטעם, משה מכה את הסלע, שהרי תכלית הדיבור אל הסלע הייתה בעבור שבני ישראל ילמדו ק"ו מן הסלע:

"ומה סלע זה אינו מדבר ואינו שומע ואינו לריץ לפרנסה מקיים דיבורו של מקום קל וחומר אלו"¹⁹.

ואכן מהק"ו הזה חשש משה, שהרי אם חלילה לא ילמדו את הק"ו, ולא יקיימו דיבורו של מקום, או, אז יהא הקטרוג כעת יותר חמור, שהרי הסלע שאינו מדבר

11. ירושלמי סנהדרין י"א, ה"ט.

12. מכילתא ד"ר ישמעאל פ"י בא ד"ה בארץ מצרים.

13. מלכים א', י"ט, יד.

14. ע"ש ברש"י ובמכילתא שם.

15. יונה ג', א ובמכילתא שם.

16. וראה פירושו של הגר"א למשלי ל': "אל תלשן עבד אל אדוניו" פירוש היאך אפשר לידע תעלומות דרכי ה', הלא עבד שמרד באדוניו, שעשה לו טובות הרבה הוא כפוי טובה ולמי שכלנו הוא איש עוול אשר כמוהו אין בנמצא... ואעפ"כ אזהרת ה' "אל תלשן עבד אל אדוניו ואל עוד אלא פן יקללך ואשמת... ואין לך פלא גדול מזה".

17. ויקרא רבא ו' וברש"י שמות ל"ב, ו.

18. פ"י בלק.

19. רש"י במדבר כ', יב.

ואינו שומע מקיים דיבור של מקום, והם לא מקיימים ומשום כך משה הכה את הסלע, שכן אז הקי"ו לא קיים. שכן המים יצאו בכפיה והכרח על ידי הכאת הסלע, ולא יצא קטרוג חלילה.

ולכן משה שמכיר את מריו של העם מעדיף את האפשרות של ההכאה ושלא יצא קטרוג "וואף שנראה לו איזה דבר קצת עבירה בעשותו הדבר ההוא – אף שיהיה לטובת ישראל, עושהו"²⁰.

אשר לכן רש"י מכנה את חטאו מי מריבה בשם "שמעו נא המורים"²¹, שכן כל סיבת "החטא" אכן הייתה בגלל שהכיר משה אל נכון את העם שעדיין בחזקת מורים, ועדיין לא הגיעו למעלתם הנכספת ואשר לכן עלול לצאת עליהם קטרוג.

ראיה מוכחת לדברינו מתרגום האונקלוס לפסוקי הברכה של משה: "וללוי אמר תמיד ואוריך לאיש חסידיך אשר נסיתו במסה תריבהו על מריבה"²² ובתרגום: "וללוי אמר תמיד ואוריך אלבישתא לגבר דאשתכח חסיד קדמך, דנסיתהי בנסיתא והוה שלים בחרתהי על מי מצותא ואשתכח מהימן".

[ובתרגום לעברית: וללוי אמר תמיד ואוריך לאיש שנמצא חסיד לפניך, נסיתו בנסיונות ונמצא שלם, בחנתו על מי מריבה ונמצא נאמן] גם במי מריבה נמצא משה ואהרן רועים נאמנים לעמם.

תואמים הדברים עם דברי הפייטן, בתפילת הגשם. עת מזכיר הוא זכיות האבות שבעבורם מבקשים אנו גשם, וכאשר מגיע הוא להזכיר זכויותיו של משה: "זכור משוי בתבת גמא מן המים... סגולך עת צמאו למים, על הסלע הך ויצאו מים בצדקו חון חשרת מים"²³.

אכן לדברנו מבואר צדקותו של משה דיקא "בחטא מי מריבה אשר מכה את הסלע ולא ידבר 'ומקבל עליו להיות בגיהנם בעבורם' ובלבד שלא יצא חלילה קטרוג על כלל ישראל – 'בצדקו – חון חשרת מים'²⁴.

ב. עונשו של משה – "אל נורא עלילה"

עתה נותר איפוא לברר מדוע כה גדול עונשו של משה: "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ", אם כל חטאן היה רק במסירות נפש עבור כלל ישראל?

לאחר שמשה רבנו הרבה להתפלל על כניסתו לארץ, והוא ביאר לעם את אי כניסתו לארץ: "ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי, ויאמר ה' אלי **רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה**"²⁵, הקושי בפסוק הוא שהרי משה לא נכנס לארץ בעטיו של חטא – "יען

20. "נועם אלימלך" שם.

21. רש"י במדבר יא, כ"ב ומס' סנהדרין קא, ע"ב.

22. דברים ל"ג, ח ועיי"ש באבן עזרא שפירש שהיה חסיד חוץ מדבר מריבה שעליו כבר קיבלו עונשו.

23. מתוך תפילת הגשם, ודוחק לפרש על ההכאה הראשונה, שכן שם היה זה צור ולא סלע.

24. עיין "באר משה" להאדמו"ר מאזריב זצ"ל פר' חוקת.

25. דברים ג', כו.

לא האמנתם בי להקדישני" וא"כ מהו הלשון "ויתעבר ה' בי למענכם" – מדוע זה למענכם? רש"י פירש²⁶ "אתם גרמתם לי", כלומר פירוש המילה למענכם היא בגללכם – אתם גרמתם לי לחטא במי מריבה.

אמנם הראשונים הקשו על פירוש זה "כי הפרש גדול יש בין לשון 'בגללכם' ובין לשון 'למענכם'²⁷, שכן לשון למענכם פירושו לטובתכם, וסיבת אי כניסתו לארץ היא לטובת כלל ישראל, ובכך מבאר הר"ן מדוע לא הועילו תפילותיו של משה לכפר על חטאו, שכן היה זה "למענכם" לטובתכם אתם – של כלל ישראל.

אך מדוע היה זה לטובת כלל ישראל שמשה רבינו לא יכנס לארץ? הספורנו²⁸ פירש: "מפני שהייתי מתאוה לקיים אתכם בה שלא תגלו ממנה לעולם, והוא כבר נשא ידו להפיל זרעכם בגויים". שכן אילו משה היה נכנס, לא היו גולים מארץ ישראל, אך טובתם של ישראל בעתוי הנוכחי "להפיל זרעכם בגויים". וביאורן של דברים על פי המבואר בגמרא²⁹:

"דרש רב חנינא בר פפא מאי דכתיב 'דננו צדיקים בה' לישדים נאווה תהלה'? אל תקרי נאווה תהלה, אלא נווה תהלה, זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם. דוד דכתיב 'טבעו בארץ שעריה', משה דאמר משנבנה מקדש ראשון, נגזז אהל מועד, קשריו, קרסיו, בריחיו ועמודיו ואדניו".

הרי במעשה ידיו של משה לא שלט שום חורבן, ומשום כך כתב ה"אור החיים" שאם משה היה מכניס את ישראל לארץ ישראל, לא היו יוצאים לגלות, שלא שלטו שונאיהם במעשיהם. והנה אמרו חז"ל כי בחרבן בית המקדש שפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא על ישראל וכמבואר במדרש:

"כתיב 'מזמור לאסף אלקים באו גויים בנחלתך', לא הוה קרא צריך למימר אלא בכי לאסף, נהי לאסף, קינה לאסף, ומה הוא אומר 'מזמור לאסף'? אלא משל למלך שעשה בית חופה לבנו, וסיידה וכיידה וציירה ויצא בנו לתרבות רעה, מיד עלה המלך לחופה וקרע את הוילאות ושיבר את הקנים, ונטל פדגוג שלו והיה מזמר. אמרו לו המלך הפך חופתו של בנו ואת יושב ומזמר? אמר להם מזמר אני שהפך חופתו של בנו, ולא שפך חמתו על בנו. כך אמר לאסף, הקב"ה החריב היכל ומקדש, ואתה יושב ומזמר, אמר להם מזמר אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים, ולא שפך חמתו על ישראל"³⁰.

ולפי זה מובן היטב מדוע זה לטובתכם שמשה לא יכנס לארץ. כי אילו היה משה נכנס לארץ ובונה את ביהמ"ק, חלילה היה הקב"ה שופך חמתו על ישראל, וכך כתב

26. שם.

27. דרשות הר"ן דרוש תשיעי.

28. דברים ג', כו.

29. סוטה דף ט, ע"א.

30. איכה רבה ד', י"ד ועיין קידושין דף לא, ע"ב וברש"י בתוסי' שם.

האור החיים³¹: "ולזה אם יכנס משה לארץ ויבנה בית המקדש יצטרך הי' להשליך חמתו כשירשעו ולא על ביהמ"ק, ויכלו כל ישראל ח"ו".
זהו טובתן של ישראל — "למענכם" שמשה רבינו לא נכנס לארץ.
אך א"כ שומה עלינו להבין את הנאמר בעטיו של חטא מי מריבה "ען לא האמנתם בי להקדישני... לכן לא תביאו את הקהל" שהרי טובתן של ישראל שמשה לא יכנס לארץ.
ברם הורו לנו חז"ל:

"זה שאומר הכתוב לכו חזו מפעלות אלקים נורא עלילה על בני אדם³². א"ר יהושע אף הנוראות שאתה מביא עלינו בעלילה את מביא... משל למה הדבר דומה למי שמבקש לגרש את אשתו, כשביקש לילך לביתו כתב גט ונכנס לביתו והגט בידו מבקש עלילה ליתנו לה, אמר לה מזגי לי את הכוס שאשתה, מזגה לו, כיון שנטל הכוס מידה, אמר לה הרי זה גיטך, אמרה לו מה פעי, אמר לה צאי מביתי, שמזגת לי כוס פושר, אמרה לו כבר היית יודע שאני עתידה למזוג לך כוס פושר שכתבת הגט והביאתו בידך... וכן הוא אומר עתה תראה אשר אעשה לפרעה, במלחמת פרעה אתה רואה, ואין אתה רואה במלחמת שלושים ואחד מלכים, וכיון שאמר להם 'שמעו נא המורים' אמר לו הקב"ה לכן לא תביאו את הקהל הזה הוי נורא עלילה"³³.

הרי הורו לנו חז"ל שעונשו של משה הוא בגדר עלילה, ולדברינו הדברים מבוארים. חטא מי מריבה אינו סיבת העונש, שכן כל "חטאו" של משה היה במוסרו את נפשו עבור כלל ישראל, שחלילה לא יצא עליהם קטרוג, בודעו שעדיין לא הגיעו למדרגתם הראויה ולתיקונם, וסיבת אי כניסתו של משה לארץ הוא לטובתן של ישראל וכפי שנתבאר, וחטא מי מריבה היווה רק את העלילה לכך.
יש בנותן טעם שדווקא חטא מי מריבה יהווה את העלילה לאי כניסתו לארץ. שכן "חטא" זה אשר מורה על אי שלמותן של ישראל — אשר לכן חשש משה מקטרוג, "חטא" מי מריבה אשר רש"י מכנהו גם כ"חטא המורים" המציין את חסרון של ישראל, הוא יהא האמצעי שעל ידו יתבשר משה באי כניסתו לארץ, שכן זוהי הסיבה לאי יכולתו להכנס לארץ, שכן עדיין צריכים להם להתפזר בגלות, וטרם הגיעה העת לשיבתן הנצחית בארץ, ואכן דרשו חז"ל:

"א"ר חמא בר חנינא לכן לא תביאו את הקהל הזה, הקהל הזה אין אתם מכניסין, אבל לכל ישראל אתם מכניסין לעתיד לבוא שנא' 'וענתה שמה כימי נעוריה'³⁴ זה משה ואהרן"³⁵.

31. במדבר כ', ח וכן הוא באלשיך ריש פרי' ואתחנן, והשוה "מגלה עמוקות" פרי' ואתחנן (אופן כ') וראה בחזקוני דברים ג', כו שכי' באופן דומה.
32. תהלים כ"ה.
33. תנחומא וישב ס"ו, ד'.
34. הושע ב', יז.
35. ילקוט שמעוני חקת תשס"ד, וראה עוד בתו"ש.

אי כניסתן של משה ואהרן לטובתן של ישראל שצריכים עדיין לצאת לגלות, שכן עדיין לא הגיעו לפסגת שלמותן הרוחנית, ובד בבד עם הבשורה על אי כניסתן לארץ, נאמרה להם הסיבה, שרק לעת"ל עת ישראל יעפילו למעלתם ויוכלו להיות בארץ ללא גלות, או אז יכנסו משה ואהרן לארץ ישראל.

ג. "ברב בישר – ברב בישרהו"

אומרת הגמ' במסכת סוטה³⁶:
 "ויאמר ה' אלי רב לך. א"ר לוי: ברב בישר, ברב בישרהו. ברב בישר
 – רב לכם, ברב בישרהו – רב לך (אל תוסף דבר אלי עוד בדבר
 הזה)".

דברי הגמרא מתבארים שאי קבלת תפילתו של משה לכניסתו לארץ ישראל – "רב
 לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה"³⁷ הוא מחמת שאמר משה לקרח ועדתו "רב לכם
 בני לוי"³⁸, והתמיהה בזה גדולה וכי משום שמשה רצה למנוע את מחלוקת קרח ועדתו
 זו הסיבה שלא יכנס לארץ³⁹.

שומה עלינו לעיין קודם במהות חטאו של קרח: "קרח שפקח היה מה לאה לשטות זו",
 זאת ועוד, היאך הצליח קרח לגרור אחריו את כל העם, עד אשר העונש כמעט פגע בעם
 כולו "הבדלו מתוך העדה הזאת"⁴¹.

המהר"ל בספר תפארת ישראל⁴² ביאר כי קרח לא ביקש את הכהונה לעצמו, אלא
 טענתו הייתה כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה' שאין
 צורך כלל בכהן גדול ולא בשבט הלוי כי כולם שמעו בסיני אנכי ולא יהיה לך, ולכך
 אמרו במדרש⁴³:

"מה כתב למעלה מן הענין ועשו להם ציצית, אמר לו קרח למשה
 רבינו עליו השלום, טלית שכולה תכלת, מהו שתהא פטורה מן
 הציצית, אמר ליה חייבת בציצית, אמר ליה קרח הטלית אינה
 פוטרת עצמה וארבעה חוטין פוטרות אותה? בית מלא ספרים מהו
 שיהא פטור מן המזוזה, אמר ליה חייב. אמר ליה כל התורה יש בה
 רע"ה פרשיות ואינן פוטרות את הבית וב' פרשיות שבמזוזה פוטרות

36. יג, ע"ב.

37. דברים ג', כו.

38. במדבר ט"ז, ז.

39. וראה ברש"י בסוטה "והקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה ונענש באותה מדה", אך אינו
 ברור מהו אותו החטא של משה שם בחוט השערה. עיי"ש מהרש"א חדא"ג.

40. רש"י במדבר שם.

41. במדבר ט"ז, כא – יעוי"ש ברמב"ן שאי אפשר לפרש שהכוונה על עדת קרח המונה ג' אנשים.

42. פרק כ"ב.

43. במדבר רבה, פרק י"ח.

הבית? ... והיה סובר כיון שהטלית כולה תכלת למה לו חוט, ואז יהיה משיב לו קרח אם כן כל ישראל כולם היו קדושים למה להם כהן מיוחד לכפר בעדם אחר שכולם ראויים לכהנים, למה להן כהן אחר נבדל".

וכך הוא הדבר במשל המזוזה כי תפקיד המזוזה "כדי לזכור אהבתנו... וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולמים"⁴⁴. ואם הבית כולו מלא ספרים אי"כ הרי אין צורך במזוזה ומעתה גם עם ששמע 'אנכי' ולא יהיה לך שכולו קודש אין לו צורך בכהנים גדולים, וזו אכן הסיבה שהעם נהה אחר קרח, שכן עד חטא העגל הייתה עבודת הקורבנות נחלת הכלל והיה רצונם להחזיר העבודה לכל הציבור ושלא יהא נחלת שבט אחד בלבד. וכן כתב הרמב"ן⁴⁵:

"אבל הטעם כי מתחילה היה לב העם אחר משה ואהרן, אז קרא קרח לכל העדה, ואמר להם כי בכבוד כולם הוא מקנא, וייטב הדבר בעיניהם ונקהלו כולם לראות אולי יישר בעיני האלקים ותשוב העבודה לבכוריהם, וזה טעם ויקהל עליהם קרח את כל העדה... וכל זה שהזכרתי על הבכורים הוא על דרך רבותינו שאומרים כי העבודה היתה לבכורות, אבל על דרך הפשט היו כל ישראל כשרים לעבודת הקרבנות, והיה קרח טוען על הבחירה הזאת ורוצה להחזיר העבודות לכל ישראל, כי כל העדה כולם קדושים".

ואכן קרח שפקח היה, עינו הטעתו, שאכן האידאיה הזו נכונה לעתיד לבוא, אלא שטרם הגיע זמנה: "כ"ק א"ז מרן אדמו"ר זצ"ל אמר, קרח אמר: 'רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', איתא שראה ברוה"ק אלא שהיה דוחק את השעה, לעתיד יהיה תיקון השלם כולם קדושים"⁴⁶.

חזונו של קרח הוא חזון אחרית הימים עת יקראו כולם כהנים גדולים ואתם כהני ה' תקראו: **"אלו זכו ישראל היו כולם כהנים גדולים, ולעת"ל תחזור להם שנה ואתם כהני ה' תקראו"**⁴⁷.

ומעתה עת אשר אומר משה לקרח ועדתו "רב לכם בני לוי" מתפרשים הדברים, שכן טרם הגיעה העת למימושה של האידאיה הזו ורק לעתיד לבוא "כהני ה' תקראו", ונפלאו מאוד דברי הגמרא "ברב בישור – ברב בישרה" באותו מטבע לשון שבה השתמש משה כלפי קרח, השתמש הקב"ה כלפי משה, להורות לו שמאותו הטעם שאמר משה לקרח "רב לכם" מאותו הטעם "רב לך אל תוסף דבר אלי" ומשה לא יכול להכנס לארץ, שכן טרם הגיע עת התיקון, וצריכים הם עדיין להפיל זרעם בגויים עד עת העתיד עד עת יקראו הם כהני ה', או אז וענתה שמה כימי נעוריה שמכניסים את ישראל לעתיד לבוא.

44. רמב"ם פ"ו מהלכות מזוזה ה"ג.

45. במדבר ט"ז, וראה משך חכמה במדבר י"א, א – שכן פירש את סיבת חטא המתאוננים.

46. "לקוטי יהודה" במדבר פ"י קרח וראה "רסיסי לילה" להר"צ הכהן מלובלין, עמ' 102, וראה "נאות דשא" לבית סוכצ'וב.

47. בעל הטורים שמות ט', ו, ועיין בראשית רבה פ"י צ"ח, ט': "אייר חנין אין ישראל צריכים לתלמודו של משיח לעתיד לבוא שנה' אליו גויים ידרשו ולא ישראל".